

The impact of New Media on Social Cohesion in the Less Privileged Areas of Tehran (Case of Study: WhatsApp)

Mehdi Bigdeloo

Assistant Professor, Department of Basic Sciences, Army University, Tehran, Iran.

Abstract

The development of new media, particularly interactive social networks, has been one of the most significant digital phenomena over the past few decades both in Iran and globally. The media, via its emphasis on user participation in social relationships, has brought about considerable changes to cultural, political, and economic landscapes. However, while highlighting the critical role of users in social relations, these networks may also impact social cohesion in less privileged areas, which often face stark social disparities. Among the social networks, WhatsApp is one of the most popular platforms and is widely adopted due to its interactive capabilities and lack of restrictions. Its use has also grown in Iran, especially given its high capacity for user interaction. The researcher has employed a descriptive-analytical methodology and a theoretical framework to review the impact of WhatsApp on social cohesion among less privileged areas of Tehran through a survey-based approach. Based on the data collection through the snowball method and statistical analysis using Pearson's test, it was concluded that there is a positive and significant relationship between the use of WhatsApp and both components of social cohesion (social adherence and social equality) among young users in less privileged areas of Tehran. Although the use of WhatsApp has been found to be positively associated with social equality, the impact is primarily felt with the feeling of participation. On the social cohesion component, the feeling of acceptance is heavily influenced by the use of WhatsApp, but the feeling of equality remains unchanged in less privileged areas of Tehran. Therefore, in light of this finding, it is warranted to consider the holistic and cohesive effects of this network in societal policies to effectively utilize its capabilities for enhancing the individual role-playing and to employ that potential towards reducing the cultural-social policy implementation costs.

* Corresponding Author: mahdi.bigdeloo@yahoo.com

How to Cite: Bigdeloo, M. (2023). The impact of New Media on Social Cohesion in the Less Privileged Areas of Tehran (Case of Study: WhatsApp), *Journal of New Media Studies*, 9(35), 1-36. DOI: 10.22054/nms.2022.69020.1427

Original Research

Accepted: 19/10/2022

Received: 12/7/2022

ISSN: 2538-2209

eISSN: 2476-6550

1. Introduction

Modern media and communication platforms can be regarded as critical tools for the expression of various subcultures, ethnic groups, and less-privileged economic and societal groups. They serve to amplify their voices, increase their social awareness, and represent their demands. In Iran, mobile social networks like Telegram, WhatsApp, and Instagram have gained prominence and have had a significant impact on various populations, especially the youth.

Among the social networks, WhatsApp has become increasingly popular among Iranian users due to the ease of voice communication, low internet requirements, and the ability to manage voice messages; its unfiltered nature, in particular, has garnered significant support among Iranian users. However, WhatsApp usage among less privileged areas remains understudied, especially in relation to its influence on social cohesion. This social network has allowed its users to play a significant role in the interactive space and has opened up powerful possibilities for two-way communication. However, despite the diverse roles that WhatsApp plays in different societal spheres and user functions, it is unclear whether its increased individual roles, particularly in the social, economic, and political spheres, would be effective in less privileged areas, especially in relation to the sense of social equality of young users and improving their social adherence and increasing the level of social cohesion. The present research has sought to address this issue.

Research Question(s):

1. What is the relationship between using WhatsApp and social adherence?
  - 1.1. What is the relationship between the use of WhatsApp and the feeling of social belonging?
  - 2.1. What is the relationship between the use of WhatsApp and the feeling of social acceptance?
  - 3.1. What is the relationship between using WhatsApp and adhering to the law?
2. What is the relationship between the use of WhatsApp and the feeling of social equality?
  - 1.2. What is the relationship between using WhatsApp and feeling privileged?
  - 2.2. What is the relationship between the use of WhatsApp and the

feeling of participation?

3.2. What is the relationship between using WhatsApp and feeling equal?

2. Literature Review

Studies by Shohani and Shohani (Winter 2018) have revealed a significant correlation between social networks and the development of social trust, social cohesion, solidarity, and even political participation, via strengthening the relationships between people in those societies. Gholami and Khaiti (Fall 2013) have found a close relationship between the two variables of physical identity and social cohesion, and Imam Jumezadeh et al. (Spring 2014) have found a significant correlation between media consumption and social cohesion, and according to Farahmand et al. (Spring and Summer 2014) justice variables Social, external media, internal media and age have been able to show 22% of the changes in social cohesion.

3. Methodology

This study aims to examine the relationship between two variables: WhatsApp use and social cohesion. The study employs a descriptive-analytical methodology and adopts the Theory of Bernard (1999) as its theoretical framework. In order to obtain a measure of social cohesion, Bernard (1999) has outlined several dimensions such as a sense of belonging-isolation, deprivation-privilege, participating-not participating, accepting-not accepting, law-abiding-not adhering to the law. Within this research, two components of social compliance (feeling of belonging-isolation, acceptance-rejection, law-abiding-not adhering to the law) and feeling of social equality (deprivation-privilege, participation-nonparticipation, equal-unequal level) have been explored.

Due to the lack of accurate statistics on young WhatsApp users in the less privileged areas of Tehran, the sampling process employed a convenience sampling method. A research questionnaire was given to 1,200 young people in Tehran's less privileged areas, and a total of 726 participants were included in the study. After the survey was distributed to the intended participants, those who agreed to participate and answered the questions, the collected data was subjected to statistical analysis using Pearson's correlation test.

4. Results

With regard to the relationship between WhatsApp use and social adherence, the analysis revealed that the components of social adherence, namely the feeling of acceptance, sense of belonging, and adherence to the law, presented the highest correlations with the use of WhatsApp. In order to examine the sub-hypotheses in detail, Pearson's correlation test was also used to measure the extent of the connection between the WhatsApp usage and the three components under the social adherence variable.

The table below presents the findings of the Pearson's correlation test, in which the social adherence variable was taken as the dependent variable and the WhatsApp usage variable was taken as the independent variable. The values and significance levels of each correlation coefficient are also provided. In consideration of the fact that the p-value is lower than the 0.05 significance level, we reject the null hypothesis and conclude that there is a statistically significant relationship between the usage of WhatsApp and social adherence, with 95% confidence.

Symmetric Measures					
		Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Interval by Interval	Pearson's R	.263	.034	7.345	.000 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	.260	.038	7.234	.000 ^c
N of Valid Cases		726			
a. Not assuming the null hypothesis.					
b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.					
c. Based on normal approximation.					

In terms of the relationship between WhatsApp use and the social equality variables, the analysis reveal that, while social participation and enjoyment present the highest levels of correlation, the feeling of equality can not be imagined. In other words, the feeling of equality cannot be inferred merely from people's WhatsApp usage.

The results of the Pearson's correlation analysis shown in the table below reveal that while social participation and enjoyment present the highest levels of correlation with WhatsApp use, the feeling of equality cannot be inferred from WhatsApp usage alone. Furthermore,

5 | The impact of New Media on Social Cohesion in the Less ... ; Bigdeloo

WhatsApp usage has a low level of correlation with the feeling of equality, indicating that the two variables cannot be deemed to have a strong connection. In light of the statistical findings presented in the table and the fact that the p-value has fallen below the 0.05 significance level, we reject the null hypothesis and concluded that there is a statistically significant relationship between WhatsApp usage and feelings of social equality, with 95% confidence.

Symmetric Measures					
		Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Interval by Interval	Pearson's R	.307	.031	8.677	.000 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	.301	.035	8.508	.000 ^c
N of Valid Cases		726			
a. Not assuming the null hypothesis.					
b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.					
c. Based on normal approximation.					

5. Conclusion

The emergence and evolution of new media and especially social networks have become a phenomenon of recent years, having altered practically all aspects of modern human society, to the extent that their elimination is hardly imaginable in the aftermath of the COVID-19 outbreak, given their increased prominence. Indeed, the impact of these social networks is categorized on a spectrum of positive and negative effects, depending on the social conditions of the countries involved. However, it is vital to consider how people perceive the usage of these social networks, which is itself influenced by governmental actions, available social facilities, and other relevant factors. It is evident that people, especially the youth in our country, as the leading users of social media, have accepted the effects of various social networks as part of their everyday lives. As traditional values hold prevalence in Iranian society, social networks can have a mixed impact on its cultural fabric. While they are primarily perceived in contrast to the prevailing culture, their positive effects are often overshadowed by their negative aspects. Although widespread cultural resistance toward social media networks has often created a negative

impression of their works, such a stance tends to overlook their potential capabilities, some of which remain unexplored. Among those capacities is their potential role in influencing social cohesion and solidarity, as demonstrated by the researcher.

Recent economic challenges have exacerbated social inequality between different classes in Iranian society. This solidarity can act as a safeguard against potential unrest in less privileged areas, promote greater youth participation in social activities, and facilitate individual commitment and collective action, thereby forming a more cohesive society. In particular, the social fabric of the south and west areas of Tehran, which present lower levels of social and cultural facilities, as well as economic development, is vulnerable to social and economic inadequacies. This deficit of facilities constitutes a significant contributing factor to social tensions, particularly among the youth in these areas. The engagement of this population can therefore help offset the risk of social unrest.

As the collected survey data indicates, the use of WhatsApp by users from less privileged areas of Tehran carries a positive and significant correlation with social adherence and social equality. However, when compared, users who employ WhatsApp extensively seem to possess a stronger social adherence compared to a higher feeling of social equality. This could be explained by the fact that WhatsApp's impact on communication may not sufficiently address the varying demands of social equality, particularly for users who reside in areas facing objective social and economic difficulties.

Keywords: Solidarity, Social Cohesion, Social Media, Whatsapp, Social Communication.

تأثیر رسانه‌های نوین بر انسجام اجتماعی در مناطق کمتر برخوردار شهر تهران (مورد مطالعه: واتساپ)

مهدی بیگدلو * استادیار، گروه علوم پایه، دانشکده فارابی، تهران، ایران

چکیده

توسعه رسانه‌های نوین به‌ویژه شبکه‌های اجتماعی تعاملی را می‌توان یکی از پدیده‌های ارتباطی دهه‌های اخیر در ایران و جهان دانست؛ رسانه‌هایی که با پررنگ نمودن نقش کاربران در روابط اجتماعی توانسته تغییرات محسوسی در حوزه فرهنگی، سیاسی و اقتصادی آنان ایجاد نماید؛ اما اینکه در کنار پررنگ شدن نقش کاربران، این شبکه‌ها در مناطق کمتر برخوردار که با شکاف‌های اجتماعی زیادی مواجه‌اند می‌توانند بر انسجام اجتماعی نیز تأثیرگذار باشند مسئله‌ای است که پژوهش حاضر باهدف پاسخ به آن انجام شده است. در میان شبکه‌های اجتماعی واتساپ یکی از پرکاربردترین شبکه‌های اجتماعی است که به‌واسطه ظرفیت بالای تعاملی و عدم فیلترینگ مورد استقبال کاربران ایرانی قرار گرفته و محقق به روش توصیفی-تحلیلی مبتنی بر پیمایش تأثیر آن را بر انسجام اجتماعی مناطق کمتر برخوردار شهر تهران در چارچوب نظری برنارد (۱۹۹۹) بررسی نموده است. با گردآوری نظرات جوانان کاربر واتساپ در مناطق کمتر برخوردار شهر تهران به روش گلوله برفی و تحلیل آماری داده‌ها با آزمون آماری پیرسون این نتیجه حاصل شد که استفاده از واتساپ با هر دو مؤلفه انسجام اجتماعی (پابندی اجتماعی و برابری اجتماعی) رابطه مثبت و معناداری دارد و می‌تواند بر آن‌ها اثرگذار باشد. البته در این بین در مؤلفه احساس برابری بیشتری رابطه را با احساس مشارکت و در مؤلفه پابندی اجتماعی بیشترین رابطه را با احساس پذیرش دارد و نتوانسته بر احساس هم‌سطحی در این مناطق نیز تأثیری بگذارد؛ بنابراین در کنار تقویت نقش آفرینی فردی لازم است آثار انسجام‌بخشی این شبکه نیز در سیاست‌گذاری‌های عمومی مورد توجه قرار گرفته و از این ظرفیت برای کاهش هزینه اجرای سیاست‌های فرهنگی-اجتماعی بهره لازم برده شود.

کلیدواژه‌ها: همبستگی، انسجام اجتماعی، رسانه اجتماعی، واتساپ، ارتباط اجتماعی.

۱. مقدمه

بررسی تاریخ اجتماعی - سیاسی جهان نشان می‌دهد وضعیت چندفرهنگی در کشورهای مختلف با آثار مثبت و منفی مختلفی همراه بوده است؛ هرگاه با همگرایی و همبستگی همراه بوده توانسته با تهدیدات بزرگ مقابله کند از جمله مقاومت مردم لامپونگ در قرن نوزدهم که ارزش‌های همبستگی اجتماعی علیه استعمار هلند توسط آگونگ و وایونی^۱ (۲۰۱۳: ۵۵-۵۷) نتیجه داد و تغییر و توسعه مردم اندونزی را در پی داشت (Mujiyati et al, 2017: 131) و هرگاه با تفرقه و شکاف همراه بوده تمامیت سرزمینی کشورها را نیز متأثر نموده است.

جامعه ایرانی نیز به‌عنوان یک جامعه متکثر و چندفرهنگی از گذشته تاکنون با مسائل گوناگونی مواجه بوده و هرجا توانسته از ظرفیت این رویکرد چند فرهنگی بهره بگیرد توانسته اقدامات بزرگی را به نتیجه برساند که انقلاب مشروطه و پیروزی انقلاب اسلامی از آن جمله‌اند؛ بنابراین در جوامع این‌چنینی همبستگی اجتماعی باید به‌عنوان وسیله‌ای برای ایجاد هماهنگی در جامعه تقویت شود تا به‌عنوان نیرویی که افراد را بر اساس تعهدات هنجاری که اقدام جمعی و نظم اجتماعی را تسهیل می‌کند، به هم پیوند دهد (Mishra and Rath, 2020: 1)؛ نیرویی که در بیانیه نوریانتو^۲ (2014: 4) در قالب اعتماد، آرمان‌ها، همبستگی و داشتن احساس به یکدیگر به‌عنوان عضوی از جامعه تعریف شده است (Mujiyati et al, 2017: 131).

همبستگی در تمام گروه‌های اجتماعی موردنیاز است زیرا هر انسانی به همبستگی احتیاج دارد. اگر احساس همبستگی اجتماعی وجود داشته باشد، می‌توان شاهد انواع گروه‌های اجتماعی بود و در صورت عدم همبستگی اختلاف در بین انسان‌ها افزایش خواهد یافت (Toineno, 2019: 136). با وجود این اثرگذاری بسیاری از مفسران به غیبت عجیب همبستگی به‌عنوان موضوع پژوهش در جامعه‌شناسی، علوم سیاسی یا فلسفه سیاسی

---

1. Agung & Wahyuni

2. Nuryanto

تأثیر رسانه‌های نوین بر انسجام اجتماعی در مناطق کمتربرخوردار ...؛ بیگدلو | ۹

اشاره کرده‌اند که وایلد^۱ حدس می‌زند به این دلیل است که همبستگی محدود به قلمرو شعار بوده است - به‌عنوان یک استعاره بلاغی از سیاستمداران - و برای کارهای جدی نظری مناسب نیست (Kymlicka, 2015: 8). با این حال مشکلات روبه رشد جوامع چندفرهنگی که با مشکلات اقتصادی و اجتماعی نیز تشدید شده ضرورت پرداختن به موضوع همبستگی اجتماعی را دوچندان نموده است به‌ویژه با ظهور رسانه‌هایی که بر عاملیت خرده فرهنگ‌ها افزوده و به واسطه ارتباطات گسترده جهانی ابزارهای مقایسه‌ای مناسبی در اختیارشان قرار داده است.

رسانه‌های نوین را می‌توان یکی از مهم‌ترین ابزارهای خرده‌فرهنگ‌ها، اقوام مختلف و اقشار ضعیف اقتصادی و اجتماعی و کم‌برخوردار برای ابراز وجود و بیان خواسته‌ها دانست؛ خواسته‌هایی که مبتنی بر افزایش آگاهی اجتماعی آنان شکل گرفته و برخی نیز نتیجه فعالیت همین رسانه‌های نوین ارتباطی است. در کشور ما ظهور رسانه‌های نوین بیشتر با شبکه‌های اجتماعی موبایلی معنی یافته و شبکه‌هایی چون تلگرام، واتساپ، اینستاگرام و... توانسته‌اند تأثیر پررنگی بر زندگی اقشار گوناگون به‌ویژه قشر جوان داشته باشند که به آثار مختلف این شبکه‌ها در تحقیقات گوناگون پرداخته شده است؛ شوهانی و شوهانی (زمستان ۱۳۹۸) به رابطه معنادار بین شبکه‌های روابط اجتماعی میان مردم و اعتماد اجتماعی، انسجام و همبستگی اجتماعی و مشارکت سیاسی دست یافته‌اند. غلامی و حیاتی (پاییز ۱۳۹۲) به رابطه تنگاتنگ بین دو متغیر هویت کالبدی و انسجام اجتماعی و امام جمعه‌زاده و همکاران (بهار ۱۳۹۲) به همبستگی معناداری میان مصرف رسانه و انسجام اجتماعی رسیده‌اند و از نظر فرهمند و همکاران (بهار و تابستان ۱۳۹۴) متغیرهای عدالت اجتماعی، رسانه خارجی، رسانه داخلی و سن توانسته‌اند ۲۲ درصد از تغییرات میزان انسجام اجتماعی را نشان دهد.

اما هرچند واتساپ در میان شبکه‌های اجتماعی به‌علت تسهیل ارتباط صوتی، پایین بودن حجم اینترنت موردنیاز، قابلیت مدیریت پیام‌های صوتی و مهم‌تر از همه عدم فیلترینگ در میان کاربران ایرانی از محبوبیت بیشتری برخوردار شده ولی در تحقیقات

به ویژه در مناطق کمتر برخوردار مورد توجه چندانی قرار نگرفته است. این شبکه اجتماعی توانسته نقش پررنگی برای کاربران خود در فضای تعامل دوسویه ترسیم نماید؛ اما اینکه آیا افزایش نقش آفرینی فردی کاربران و اتساع ضامن کارکردهایی که در حوزه‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی برای کاربران دارد می‌تواند به ویژه در مناطق کمتر برخوردار شهر تهران بر احساس برابری اجتماعی کاربران جوان و پایبندی اجتماعی آنان مؤثر بوده و افزایش سطح انسجام اجتماعی را در این مناطق در پی داشته باشد مسئله‌ای است که تحقیق حاضر بدان پرداخته است.

۲. مبانی نظری

۲-۱. انسجام اجتماعی

انسجام به معنی ادغام شدن در یک کل، مشارکت در واحدی بزرگ‌تر و یکی شدن با چیزی دیگر است (Im sik et al., 2015: 143) و می‌توان با استناد به تعریف جامعه‌شناسان، آن را فرایند سازمان‌دهنده نظم فضایی دانست که واحدهای فضایی منفک را به یکدیگر مرتبط می‌کند (محمدی‌زاده و همکاران، پاییز ۱۳۹۸: ۶۰۶) و همبستگی به‌عنوان یک مفهوم هم‌معنی انسجام از ظهور دولت رفاه اجتماعی در قرن نوزدهم، حقوق کارگران قرن نوزدهم و بیستم و دوران پسااستعماری قابل مشاهده است (Mahler, 2018) که به معنی نگرانی و دلسوزی برای رفاه دیگران (Davies & Savulescu, 2019) و درک این موضوع است که با بهبود شرایط دیگران می‌توان رفاه خود را به حداکثر رساند. مردم با حس ما بودن در جامعه ارتباط برقرار می‌کنند که باعث ایجاد همبستگی می‌شود و هر چه فاصله اجتماعی بیشتر، همبستگی کمتر خواهد بود (Mishra and Rath, 2020: 4).

همبستگی به‌عنوان یک عنصر متشکل از ارتباط انسانی بر پیوند اجتماعی منسجم تأکید می‌کند بدین صورت که گروهی را باهم نگه می‌دارد که بین همه اعضای گروه پیوند وجود دارد (Douwes et al, 2018: 187) بنابراین یک مفهوم تحلیلی بیرونی نیست بلکه مفهومی است که الهام‌بخش مردم در مواجهه با مشکلات زندگی روزمره (Racopoulos, 2016) و لازمه زندگی اجتماعی با تأکید بر نوع دوستی است (Offer, 2019).

تأثیر رسانه‌های نوین بر انسجام اجتماعی در مناطق کمتربرخوردار ...؛ بیگدلو | ۱۱

تعاریف مختلفی از همبستگی وجود دارد که جدول زیر به برخی از آن‌ها اشاره شده است.

مروری بر ادبیات تعاریف همبستگی (6: Ochinanwata, 2020)

عناصر همبستگی	تعاریف	نام نویسنده
وحدت و هماهنگی	درجه‌ای که یک جامعه پیکربندی یکپارچه یا هماهنگ را نشان می‌دهد.	Young (1968)
جمع بودن	اجماع، همزیستی، جمع‌گرایی، انسجام، وابستگی متقابل و همچنین یکپارچه‌سازی را نشان می‌دهد.	Moxley (1973)
ساختار نمادین	تمایل سیستم برای پردازش کلیه اطلاعات ورودی و خروجی مطابق با یک قالب یکپارچه؛ یا به عبارت دقیق‌تر درجه وحدت ملی که بخش‌های مهم یک ساختار نمادین، هرچقدر هم متفاوت باشند را نشان می‌دهند.	Moxley (1973)
حمایت متقابل	احساس همدردی و مسئولیت‌پذیری متقابل در بین اعضای یک گروه که باعث حمایت متقابل می‌شود.	Wilde (2007)
تعهدات مشترک	تعهدات مشترک در فعالیتهای اجتماعی؛ مقررات اجتماعی، هدایت مستقیم و غیرمستقیم روی عملکردها از طریق قانون و عرف	Adair (2008)
پیوند اجتماعی	همبستگی عنصری از روابط انسانی است که بر پیوند اجتماعی منسجمی که گروهی را در کنار هم نگه داشته و برای همه اعضای گروه ارزش قائل است تأکید دارد.	Douwes et al. (2018)

همبستگی انسانی از نظر هنجاری غالباً بر احساس مشترک افراد درون و بین گروه‌ها، تحریک اقدامات حمایتی و پیگیری مطالبات اجتماعی متمرکز است (Wilde, 2013: 1) و همبستگی اجتماعی از به هم پیوستن افراد یا گروه‌هایی از احساسات اخلاقی و باورهای مشترک به وجود آمده و با تجربیات عاطفی مشترک تقویت می‌شود. در اصل، انسان‌ها موجوداتی اجتماعی هستند که برای زندگی در یک محیط اجتماعی به یکدیگر احتیاج دارند. برای ایجاد یک زندگی مشترک بین انسان‌ها، تعامل اجتماعی بسیار مهم است و همبستگی اجتماعی یک فعالیت روزمره است که تعامل اجتماعی انسان را در زندگی روزمره نشان می‌دهد (Toineno, 2019: 136).

همبستگی اجتماعی یعنی همگونی طرز تلقی‌ها و داوری‌ها درباره جهت‌گیری‌ها یا

اهداف یکسان؛ یعنی اینکه در میان افراد درگیر در گروه، خصوصاً در فرایند ارتباطات و در زمینه انتقال اطلاعات و استفاده از نمادها و غیره توافق مشترک وجود داشته باشد. در این زمینه هومنز معتقد است که جذب یا دلبستگی میان افراد با میزان تقاضا برای همگرایی که توسط کنش‌های ارتباطات برآورده می‌شود تغییر می‌یابد (امام جمعه‌زاده و همکاران، بهار ۱۳۹۲: ۱۶) و از دیگر مفاهیم نزدیک به آن می‌توان به اعتماد متقابل و نوع دوستی اشاره کرد که هرچند به‌عنوان کنش‌های فردی وضع می‌شوند، اما نتایج آن‌ها می‌تواند به تقویت همبستگی اجتماعی و کنش جمعی کمک کنند (Douwes et al, 2018: 187).

پرسش اساسی مطرح درباره انسجام اجتماعی این است که چه چیز و چگونه باعث می‌شود با وجود این همه تنوع و تکثر فرهنگی و تعارض‌های ناشی از آن نظم اجتماعی، پیوستگی و انسجام جوامع حفظ شود (فرهمنند و همکاران، بهار و تابستان ۱۳۹۴: ۹۶) و در وجهی دیگر کوپ^۱ (۱۹۹۵) این پرسش اساسی را مطرح می‌کند که چه چیز و چگونه باعث می‌شود با وجود رقابت دائم بین افراد برای دستیابی به منابع کمیاب در یک جامعه، آن‌ها با صلح و سازش در کنار یکدیگر زندگی کنند (قربانی، بهار ۱۳۹۷: ۷) به عبارتی چالشی که در تضمین همبستگی عمومی ممکن است وجود داشته باشد این است که افکار جامعه - حتی یک جامعه کاملاً یکدست، برای مثال یک ملت - ناهماهنگ است.

برای پاسخ به این چالش و برای درک شرایط ایجاد همبستگی که باعث استحکام جامعه می‌شود، لازم است شباهت‌ها و تفاوت‌های فکری گروه‌های مختلف در آن مشخص شود چراکه ویژگی‌های ذهنی که درجه همبستگی اجتماعی را به‌عنوان نتیجه جمع مشخص می‌کنند شدت جاذبه - دافعه خود را دارد. هرچه ویژگی‌های ذهنی متقابل عمیق‌تر و پایدارتر باشند، شدت جذب یا دافعه توسط این جفت بیشتر می‌شود و در نتیجه، در اثر تماس با این افراد، ممکن است هماهنگ شده یا حتی متلاشی شود (Gubanov and Gubanov, 2018: 999). و بر نیز همبستگی مدنی را به قدرت ارتباط می‌دهد که نه تنها نشان‌دهنده یک نفع شخصی، بلکه نمایش تعهد اجتماعی است و از نظر آندریاس کالیواس^۲

1. Cop

2. Kalyvas

تأثیر رسانه‌های نوین بر انسجام اجتماعی در مناطق کمتربرخوردار ...؛ بیگدلو | ۱۳

جنبه تعهد به وضوح نشانگر اراده قدرت است که در یک نظام اجتماعی ذاتی است (Kalyvas, 2008: 32).

۲-۲. آثار همبستگی اجتماعی

از نظر روبلین و همکاران^۱ (۲۰۲۰) همبستگی می‌تواند اشکال مختلفی از جمله جنبش داوطلبانه که به فعالیت‌های سیاسی یا فعالیت‌های اجتماعی کمک می‌کند، داشته باشد (Ochinanwata, 2020: 6) و نالتووا و همکاران^۲ (۲۰۱۶) معتقدند که همبستگی اجتماعی یکی از عناصر اساسی وجود و عملکرد جامعه مدنی مدرن است. بانتینگ و کیملیکا^۳ همبستگی اجتماعی را به‌عنوان یک جهان‌بینی گسترده با ابعاد مدنی و دموکراتیک در بین مردم تعریف می‌کنند که به موجب آن افراد دیدگاه‌ها و عملکردهایی که دوست ندارند را تحمل می‌کنند، تصمیمات دموکراتیک را حتی اگر مغایر با عقاید یا منافع آن‌ها باشد می‌پذیرند و برای کمک به محرومان از مقررات نسبتاً سخاوتمندانه حمایت می‌کنند (Hall, 2017: 349) و یک عنصر اساسی در ارتقا و تحقق کامل حقوق بشر است (Libal and Kashwan, 2020: 539).

همبستگی اجتماعی نوعی ترتیبات اجتماعی است که تضمین می‌کند افراد، نهادها، سازمان‌ها و گروه‌های مختلف اجرایی در سطوح مختلف به اشتراک ذهنی (مدل‌های ذهنی مشترک) برسند، قابلیت همکاری با یکدیگر را داشته باشند، به قوانین موجود احترام بگذارند، از امکانات جامعه استفاده کنند و در مقابل، توانایی‌های خویش را بر اساس هوش و توانمندی‌های چندگانه بازشناسی و پرورش دهند و در اختیار جامعه بگذارند که این امر به نوبه خود توسعه ظرفیت‌ها و توانایی‌های جامعه را به بار می‌آورد (کریمی موغاری و همکاران، پاییز ۱۳۹۳: ۶۲۳). ضمن اینکه از نظر پارسونز اجزای جامعه از طریق همبستگی اجتماعی به گونه‌ای مشترک عمل می‌کنند تا مانع انحطاط سیستم شوند و رکود آن را غیرممکن سازند و از سوی دیگر، برای ارتقای سطح کارایی آن همکاری متقابل انجام

---

1. Roblain et al
2. Naletova et al
3. Banting and Kymlicka

می‌دهند (فرهمنند و همکاران، بهار و تابستان ۱۳۹۴: ۱۰۴).

علاوه بر این آثار مختلفی برای همبستگی اجتماعی برشمرده شده است؛ شورای اروپا^۱ آن را به حداقل رساندن ناهماهنگی و شکاف‌های اقتصادی و اجتماعی و نیز تضمین و تأمین فرصت‌ها برای همه مردم جامعه تعریف کرده که ضامن برقراری نظم و سامان اجتماعی است (محمدی ترکمانی و همکاران، بهار و تابستان ۱۳۹۷: ۲۵۷) و یکی از مهم‌ترین دلایل عملکرد متفاوت کشورها در راستای خلق نهادهای کارآمد و دستیابی به توسعه اقتصادی به‌شمار می‌رود (کریمی موعاری و همکاران، پاییز ۱۳۹۳: ۶۲۱) چراکه جوامع منسجم‌تر کمتر مستعد فراز و فرود هستند و با افزایش نرم‌های اجتماعی مبتنی بر همکاری و رفتار جمعی، مشارکت مردم در تمام عرصه‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی افزایش می‌یابد (زبیری و موعاری، بهار ۱۳۹۳: ۴۲).

برخی از اندیشمندان^۲ همبستگی اجتماعی را به‌منزله یک هدف ارزشی تلقی کرده‌اند که پرورش آن برای توسعه جامعه ضرورت دارد (Koonce, 2011 & Healy, 2018) و پیوندی بین افراد جامعه است که تبدیل به منبعی از فضائل اخلاقی شده و در راستای رسیدن به یک نظم اجتماعی توصیف می‌شود (Alfirdaus et al, 2015). چراکه این موضوع بر وابستگی متقابل افراد در جامعه تأکید می‌کند و به آن‌ها این احساس را می‌دهد که می‌توانند در زندگی دیگران تأثیرگذار باشند. همبستگی اجتماعی نه تنها مسئولیت جمعی یک جامعه را برای ترویج رفاه اعضای گروه و عموم جامعه افزایش می‌دهد (Paskov & dewilde, 2012)، بلکه بر مراقبت و برآوردن نیازها و علایق اعضای ضعیف‌تر گروه تأکید دارد (Reichlin, 2011).

۳-۲. رسانه‌های اجتماعی و واتساپ

رسانه‌هایی که به مدد تجهیزات ارتباطات صوتی، متنی و گرافیک الکترونیکی تازه در ترکیب‌های مختلفی از امکانات صوتی/متنی، صوتی/گرافیکی، متنی/گرافیکی و نیز

---

1. The Council of Europe
2. Koonce and Healy

تأثیر رسانه‌های نوین بر انسجام اجتماعی در مناطق کمتر برخوردار ...؛ بیگدلو | ۱۵

ترکیب سه تایی آن در اشکال متنوعی از وسایل ارتباط دور که برقراری ارتباط میان فردی و گروهی را فراهم کرده‌اند در چارچوب نظام رسانه‌ای نوین قرار می‌گیرند (حیدری، زمستان ۱۴۰۰: ۳۸۱).

در این بستر رسانه‌های اجتماعی به‌عنوان ابزارهای ارتباطی مبتنی بر وب افراد را قادر می‌سازد تا با به اشتراک گذاشتن و استفاده از داده‌ها با یکدیگر تعامل داشته باشند (Nations, 2018). این رسانه‌ها بر ساختارهای گفتگویی جامعه تأثیر می‌گذارند و ارتباطات بین فردی و هنجارهای ارتباطی نقش مهمی در آن دارند (Ricciardelli et al, 2020: 3). گسترش روزافزون رسانه‌های اجتماعی، ساختارهای گفتگویی جامعه را شکل داده است که شامل حالت‌های ارتباطات بین فردی و حرفه‌ای و هنجارهای موجود در آن‌ها می‌باشد (Edelman, 2018) که به گفته لی^۱ این روند ارتباط اجتماعی با مکانیسم توانمندسازی شامل دو عامل فردی و زمینه‌ای است. توانمندسازی افراد شامل فرایند توانمندسازی از طریق خود فرد و تعاملات آن‌ها است که باعث توانمندسازی زمینه‌ای می‌شود. در این میان کاربرانی که بالقوه توانمند هستند، غالباً به‌عنوان رهبران افکار دنیای مجازی فعالیت می‌کنند و می‌دانند که چگونه از بستر رسانه‌های جدید برای به حداکثر رساندن تأثیر خود بر دیگران استفاده کنند (Maryani, 2018: 14).

امروزه سهل‌الوصول‌ترین ابزار دسترسی به این رسانه‌های اجتماعی، تلفن‌های هوشمند هستند که اتفاقاً عموم شهروندان ایرانی از این ابزار ارتباطی بهره‌مند هستند. از طرف دیگر با توجه به ضریب نفوذ روزافزون اینترنت در جامعه، این امکان را فراهم کرده است که درصد زیادی از شهروندان اقوام مختلف به شبکه‌های اجتماعی تحت نرم‌افزارهای پیام‌رسان موبایلی و شبکه‌های تحت وب دسترسی پیدا کنند. به این ترتیب پرمصرف‌ترین رسانه در حال حاضر به‌طور عام تلفن همراه هوشمند و به‌طور خاص رسانه‌های اجتماعی قابل‌دسترس در تلفن‌های همراه می‌باشد (کیهان و همکاران، زمستان ۱۳۹۷: ۲۵۱)

در میان شبکه‌های اجتماعی واتساپ یک پیام‌رسان محبوب جهانی با بیش از یک میلیارد کاربر است (Susanka, 2017) که به‌طور رسمی در سال ۲۰۱۰، توسط اکشن و

---

1. Li

کوم^۱ کار خود را آغاز کرد. آن طور که در سایت این پیام‌رسان آمده نام آن برگرفته از لفظ انگلیسی «چه خبر؟»^۲ است (دلاور و فرهنگی و کریمی، ۱۳۹۸: ۷). این شبکه در سال ۲۰۱۳ در سراسر جهان ۴۵۰ میلیون کاربر داشته که حداقل ماهی یک بار آنلاین بوده‌اند. در ژانویه ۲۰۱۵ تعداد کاربران این برنامه از مرز ۷۰۰ میلیون کاربر فعال گذشت. واتساپ روزانه بیش از ۳۰ میلیارد پیام کوتاه جابه‌جا می‌کند که با توجه به این آمار رکورد ارسال پیام کوتاه در طول یک روز در جهان شکسته شده است (کریمی و الماسی، ۱۳۹۴: ۴۳). ضمن اینکه یک برنامه برای گوشی‌های هوشمند که جایگزین خوبی برای پیام‌رسانی موبایل است قابلیت ارسال تصاویر و فیلم را هم دارا است (Buchenscheit et al, 2014: 1).

از قابلیت‌های واتساپ می‌توان به پشتیبانی از سیستم عامل‌های مختلف، ارسال پیام و تماس اینترنتی، مصرف دیتای اینترنت فوق‌العاده کم، بازبودن برنامه در پس‌زمینه گوشی به طوری که با وصل به اینترنت پیام‌های آن به دست کاربر می‌رسد، قابلیت فرستادن عکس، فیلم و صوت، امکان ساختن گروه و فرستادن چت گروهی، امکان مسدود کردن افرادی که کاربر نمی‌خواهد با آن‌ها در ارتباط باشد و مانند آن نام برد (خان‌محمدی و شاملی، ۱۳۹۵: ۸۴).

این شبکه دارای محیط دوستانه است و قیمت مناسبی دارد و از صفحات آن می‌توان به‌عنوان ابزار تبلیغاتی برای تعامل با مصرف‌کننده و ترویج رویدادها و اجرای برنامه‌های آتی از طریق به‌روزرسانی وضعیت استفاده شود که اطلاعات مکان، زمان و ثبت‌نام را توضیح می‌دهد (رعیت و زینی‌زاده و عمادی، ۱۳۹۴: ۳۹). ضمن اینکه کاربر می‌تواند پیام‌های افرادی که به‌وسیله واتساپ یا ایمیل با کاربر در ارتباط هستند را تحت نظر بگیرد (Terpstra, 2013: 6-9).

استفاده از شبکه‌های اجتماعی به‌ویژه واتساپ از جمله جنبه‌های رایج زندگی روزمره امروزند؛ به طوری که برای افراد غیرممکن است استفاده از این شبکه‌های اجتماعی را کاملاً

---

1. Brain Action & Jan Koum
2. What's up

تأثیر رسانه‌های نوین بر انسجام اجتماعی در مناطق کمتربرخوردار ...؛ بیگدلو | ۱۷

متوقف کنند (دلاور و فرهنگی و کریمی، ۱۳۹۸: ۲۱)؛ اما کارکرد مثبت و منفی این شبکه‌ها را باید مدنظر داشت؛ از کارکردهای مثبت این شبکه‌ها می‌توان به دسترسی راحت، آسانی ارتباط، قابل حمل و کم‌هزینه بودن آن‌ها اشاره کرد. ولی این شبکه‌ها، علاوه بر کارکردهای مثبت، آسیب‌هایی نیز به دنبال داشته‌اند که تجاوز به حریم خصوصی کاربران یکی از این آسیب‌هاست. واتساپ به حریم خصوصی کاربران خود تجاوز کرده و با حفره‌های موجود در خود، باعث شده کاربران دیگر نیز به راحتی بتوانند به حریم خصوصی کاربران نفوذ کنند (خان‌محمدی و شاملی، ۱۳۹۵: ۹۹)

درباره آثار و پیامدهای استفاده از واتساپ در تجربه و احساس مشارکت کنندگان، سطوحی از احساسات مثبت و منفی وجود دارد که آن‌ها را ذیل مضمون احساسات دوگانه قرار می‌دهند؛ احساساتی که دامنه آن از خوشنودی تا ناخشنودی در نوسان است. رضایت مندی کاربران از واتساپ و دیگر پیام‌رسان‌ها، در تقویت خود ابرازی، رهایی از انواع محدودیت‌های اجتماعی و رفع نیازها و تعاملات روزمره و مانند این‌هاست، اما همین رضایت مندی هنگامی که با نگرانی از وابسته شدن و دلزدگی از بروز صمیمیت‌های بی‌مورد همراه می‌شود احساسات ناخوشایندی پدید می‌آورد که کاربران را در استفاده از این فناوری تا حدودی دچار تردید می‌سازد. این دوگانگی احساسات بار دیگر ذات متناقض‌نمای فناوری را آشکار می‌سازد (دلاور و فرهنگی و کریمی، ۱۳۹۸: ۲۰)

در کشور ما نیز واتساپ یکی از چند پیام‌رسان محبوب و پرطرفدار است و اقشار مختلف مردم، به ویژه جوانان، به وفور از آن استفاده می‌کنند. طبق یک نظرسنجی ملی که در بهمن ۱۳۹۵ منتشر شده، از هر ده نفر ایرانی شش نفر عضو یکی از شبکه‌های اجتماعی هستند و در این میان، پس از تلگرام و اینستاگرام، واتساپ در رتبه سوم قرار دارد. امکان تعامل با اقوام و دوستان از طریق تماس‌های صوتی و تصویری واتساپ باعث شده این پیام‌رسان همچنان در بین کاربران ایرانی محبوب باشد و بنابر نظرسنجی‌ها در سال ۱۳۹۶ حدود ۶۶ درصد افراد هر روز به آن سر می‌زنند و گاهی کاربران در هر مراجعه تا یک ساعت هم در آن وقت می‌گذرانند (دلاور و فرهنگی و کریمی، ۱۳۹۸: ۶-۷).

اما در جامعه ما از این رسانه‌ها و امکانات اطلاعاتی و ارتباطاتی بیشتر مروج فرهنگ مادی‌نگر، لذت‌جو و فردگرایانه غربی هستند و تعامل در فضای مجازی بر ابعاد فرهنگی مؤثر بوده است به طوری که با افزایش دسترسی و بهره‌مندی از مجاری نوین اطلاعاتی و ارتباطی و افزایش مدت‌زمان استفاده و نوع مصرف به دلیل تأثیرپذیری افق ذهنی و بینشی و ارتقا و گسترش جهت‌گیری‌های شناختی، عاطفی و عملی از شدت ابعاد پیامدی و تجربی کاسته می‌شود (شیری، ۱۳۹۷: ۹۹).

از سوی دیگر چنین به نظر می‌رسد «الزام‌های گوناگون اجتماعی» یکی از بسترها و شرایطی است که بر استفاده از واتساپ و دیگر شبکه‌های اجتماعی در بین شرکت‌کنندگان ما تأثیر می‌گذارد. این الزام‌های پیدا و پنهان کاربران را در موقعیتی قرار می‌دهد که برای جدا نیفتادن از دیگران چاره‌ای جز استفاده از این شبکه‌ها ندارند. ضمن اینکه امکانات مختلفی در این فناوری‌های ارتباطی تعبیه شده که کاربران را قادر می‌سازد به شیوه‌های مختلف برخی محدودیت‌های اجتماعی موجود را به آسانی نادیده بگیرند و آن‌ها را دور بزنند (دلاور و فرهنگی و کریمی، ۱۳۹۸: ۱۷).

۲-۴. رسانه اجتماعی و انسجام اجتماعی

گسترش رسانه‌های نوین که شبکه‌های اجتماعی و پیام‌رسان‌های موبایل پایه، به روز شده‌ترین نسخه این نسل رسانه‌ها هستند و همچنین توسعه خدمات آنلاین و تسهیل دسترسی به اینترنت پرسرعت برای کاربران، باعث شده که اثرگذاری این رسانه‌ها بر روند تحولات اجتماعی و پیشبرد طرح‌های توسعه ملی در کشورها افزایش چشمگیری داشته باشد (افتخار و همکاران، بهار ۱۴۰۱: ۳۶۷). یکی از اشکال این توسعه در سیستم‌های ارتباطی صورت گرفته است.

رسانه‌های دیجیتال دارای چندین ویژگی اصلی هستند که زمینه‌ساز تغییرات بزرگ در سیستم ارتباطی هستند. طبق گفته‌های کریبر و مارتین^۱ چهار ویژگی اصلی رسانه‌های جدید توانایی آن‌ها در تعاملی بودن، فرامتنی بودن، مجازی/ شبیه‌سازی شده و شبکه‌ای شده

تأثیر رسانه‌های نوین بر انسجام اجتماعی در مناطق کمتر برخوردار ...؛ بیگدلو | ۱۹

می‌باشند (Creeber & Martin, 2009). این رسانه‌ها در قالب فناوری شبکه‌ای باعث تغییرات قابل توجهی در سبک زندگی، روابط اجتماعی، فرهنگ و غیره شده است. در توسعه کاربرد رسانه‌های دیجیتال، جوامع جدید به وجود می‌آیند (جامعه مجازی) که محدود به موقعیت جغرافیایی نیستند (Maryani, 2018: 13) و به واسطه این ظرفیت فضا برای طرح طیف وسیعی از مسائل حاشیه‌ای در فضاهای عمومی تحت کنترل توسط گروه‌های غالب اجتماعی گسترش می‌یابد، افراد به‌عنوان بازیگران اجتماعی در نظر گرفته شده و بر ابعاد عدالت اجتماعی، سیاسی و اقتصادی چنین روابطی تأکید می‌شود (Clifton & Webster, 2017).

محتوای رسانه‌ای شده از مهم‌ترین مشترکات میان کاربران است و رسانه‌های اجتماعی بازتاب‌دهنده و بستر گفتگوهای جمعی به‌منزله کاریکاتوری از فضای عمومی هابرماسی هستند؛ این کارکرد بازتاب‌دهنده یکی از مهم‌ترین نقش‌های رسانه‌های اجتماعی در تقویت انسجام و همبستگی جمعی است (امام جمعه‌زاده و همکاران، بهار ۱۳۹۲: ۱۱). همان‌طور که گفن و ریدینگ^۱ معتقدند گروه‌های اجتماعی در فضای مجازی با ایجاد یک حس باهم بودن بین افراد با عضویت در گروه‌های مشترک و با گذراندن وقت، همراهی و معاشرت و ایجاد یک کانال ارتباطی دائمی همبستگی ایجاد می‌کنند (Maryani, 2018: 14) که دورکیم عنوان جوشش مدرن را برای آن برمی‌گزیند که در آن هر چند افراد به‌طور فیزیکی یکدیگر را نمی‌بینند، اما به دنبال یک هدف هستند. در این جوشش مدرن غیرمتمرکز مردم از لحاظ جغرافیایی دورهم جمع نمی‌شوند اما همان ذهنیت‌ها را در فواصل دور به اشتراک می‌گذارند (Mishra and Rath, 2020: 4).

رسانه‌های دیجیتال امکان دسترسی سریع‌تر به مخاطبان گسترده‌تر و متنوع را فراهم می‌کند و همچنین رقابت جهانی فزاینده‌ای را ایجاد می‌کند اما از نظر فنی، رسانه‌های دیجیتال تنها فرصتی بسیار کوتاه برای جلب توجه مخاطبان فراهم می‌کنند؛ بنابراین برای تقویت و ایجاد اعتماد عمومی، همچنان نیاز به برقراری ارتباط بیشتر بین انسان‌ها است. ایجاد ارتباط وقتی تأثیر مهمی دارد که رسانه‌های آنلاین موازی با فعالیت‌ها و موضوعات

برون‌خطی باشند و می‌طلبند که از هر دو شکل ارتباط به‌طور هم‌زمان استفاده شود (Maryani, 2018: 12).

البته این نکته را نیز باید در نظر داشت که هر چند رسانه‌های جدید از یکسو سبب وحدت و انسجام اجتماعی می‌شوند، از سوی دیگر بخشی‌شدن و تمایز اجتماعی را افزایش می‌دهند. وحدت و اجماع ملی در اجتماعات مجازی افزایش می‌یابد؛ فرهنگ گروه و هویت سنتی از بین می‌رود و به‌جای آن در اثر تماس، ارتباط، تعامل و گفتگوی گروه‌ها، طبقات و ملت‌های مختلف از طریق این رسانه‌ها دارای اجتماعات و محیط‌های متفاوت از اجتماعات واقعی می‌شوند. این تمایزپذیری و بخشی‌شدن، انسجام اجتماعی مستقر در جوامع مبتنی بر صنعت چاپ، تلویزیون و تلفن را به چالش می‌کشد (فرهمنده و همکاران، بهار و تابستان ۱۳۹۴: ۹۸). در واقع جوامع از یکسو به تجانس بیشتر (نزد کاربران و مخاطبان این رسانه‌ها) می‌انجامد، از سوی دیگر با متنوع و متکثر شدن انتخاب افراد به‌سوی عدم تجانس، بخشی‌شدن و تمایزپذیری بیشتر می‌انجامد (امام جمعه‌زاده و همکاران، بهار ۱۳۹۲: ۲۰-۲۱).

۳. چارچوب نظری

چارچوب نظری تحقیق حاضر را نظریه برنارد (۱۹۹۹) تشکیل می‌دهد. وی برای سنجش انسجام اجتماعی به مواردی چون احساس تعلق-انزوا، محرومیت-برخورداری، مشارکت کردن-مشارکت نکردن، پذیرفتن-نپذیرفتن، قانون‌مداری-پایبند نبودن به قانون، هم‌سطحی-ناهم‌سطحی اشاره نموده که در این تحقیق در دو مؤلفه پایبندی اجتماعی (احساس تعلق-انزوا، پذیرفتن-نپذیرفتن، قانون‌مداری-پایبند نبودن به قانون) و احساس برابری اجتماعی (محرومیت-برخورداری، مشارکت کردن-مشارکت نکردن، هم‌سطحی-ناهم‌سطحی) مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

۴. جامعه آماری

از آنجایی که نمی‌توان آمار دقیقی از کاربران جوان واتساپ در مناطق کمتر برخوردار شهر

تأثیر رسانه‌های نوین بر انسجام اجتماعی در مناطق کمتربرخوردار ...؛ بیگدلو | ۲۱

تهران به دست آورد به روش گلوله برفی این پرسشنامه در اختیار حدود ۱۲۰۰ نفر از جوانان این مناطق قرار گرفت که از بین این جامعه آماری، ۷۲۶ نفر در پژوهش حاضر شرکت نموده و به سؤالات تحقیق پاسخ دادند.

۵. روش تحقیق

از آنجایی که هدف تحقیق حاضر ارائه توصیف و تفسیر مناسبی از رابطه دو متغیر «استفاده از رسانه اجتماعی واتساپ» و «سطح انسجام اجتماعی» است از روش توصیفی-تحلیلی بهره گرفته شده است. به این منظور مبتنی بر روش پیمایشی پرسشنامه بسته طراحی شده با متغیرهای پارامتریک در اختیار جامعه آماری تحقیق قرار داده شده و پس از گردآوری، داده‌ها با استفاده از آزمون آماری پیرسون مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

۶. ابزار تحقیق

برای تعیین روایی سؤالات تحقیق از روایی صوری بهره گرفته شده است که برابر نظر صاحب نظران سؤالات آزمون در این تحقیق می‌توانند واقعاً خصیصه‌های مورد نظر (میزان استفاده از واتساپ و میزان انسجام اجتماعی) را اندازه بگیرند. از آنجایی که بهترین روش محاسبه اندازه ثبات درونی، استفاده از ضریب آلفای کرونباخ در اندازه گیری پایایی یک پرسشنامه است در این تحقیق نیز برای سنجش پایایی از این ضریب استفاده شده است که عدد ۰/۸۵۱ به دست آمده است و نشان دهنده ثبات درونی خوب پرسشنامه است.

Case Processing Summary			
		N	%
Cases	Valid	726	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	726	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
.851	13

۷. تجزیه و تحلیل

۷-۱. استفاده از واتساپ و پابندی اجتماعی

۷-۱-۱. استفاده از واتساپ و احساس تعلق اجتماعی

همان طوری که جدول زیر نشان می‌دهد مقدار معناداری رابطه دو متغیر از ۰/۰۵ کمتر است بنابراین با رد فرض صفر می‌توان نتیجه گرفت با ۹۵ درصد اطمینان بین دو متغیر (میزان استفاده از واتساپ و احساس تعلق اجتماعی) رابطه وجود دارد و از آنجایی که ضریب پیرسون برابر ۰/۳۸۶ است رابطه ضعیف نزدیک به متوسطی بین دو متغیر برقرار است.

Correlations ^b			
		استفاده از واتساپ	احساس تعلق اجتماعی
استفاده از واتساپ	Pearson Correlation	1	.386**
	Sig. (2-tailed)		.000
احساس تعلق اجتماعی	Pearson Correlation	.386**	1
	Sig. (2-tailed)	.000	

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

b. Listwise N=726

۷-۱-۲. استفاده از واتساپ و احساس پذیرش اجتماعی

همان طوری که جدول زیر نشان می‌دهد مقدار معناداری رابطه دو متغیر از ۰/۰۵ کمتر است بنابراین با رد فرض صفر می‌توان نتیجه گرفت با ۹۵ درصد اطمینان بین دو متغیر (میزان استفاده از واتساپ و احساس پذیرش اجتماعی) رابطه وجود دارد و از آنجایی که ضریب پیرسون برابر ۰/۴۶۲ است رابطه متوسطی بین دو متغیر برقرار است.

Correlations ^b			
		استفاده از واتساپ	احساس پذیرش اجتماعی
استفاده از واتساپ	Pearson Correlation	1	.462**
	Sig. (2-tailed)		.000
احساس پذیرش اجتماعی	Pearson Correlation	.462**	1
	Sig. (2-tailed)	.000	

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

b. Listwise N=726

۳-۱-۷. استفاده از واتساپ و پابندی به قانون

همان طوری که جدول زیر نشان می‌دهد مقدار معناداری رابطه دو متغیر از ۰/۰۵ کمتر است بنابراین با رد فرض صفر می‌توان نتیجه گرفت با ۹۵ درصد اطمینان بین دو متغیر (میزان استفاده از واتساپ و پابندی به قانون) رابطه وجود دارد و از آنجایی که ضریب پیرسون برابر ۰/۲۹۵ است رابطه ضعیفی بین دو متغیر برقرار است.

Correlations ^b			
		استفاده از واتساپ	پابندی به قانون
استفاده از واتساپ	Pearson Correlation	1	.295**
	Sig. (2-tailed)		.000
پابندی به قانون	Pearson Correlation	.295**	1
	Sig. (2-tailed)	.000	

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

b. Listwise N=726

بر اساس تحلیل رابطه هریک از مؤلفه‌های متغیر پابندی اجتماعی به تنهایی و بدون در نظر گرفتن دیگر مؤلفه‌ها، به ترتیب احساس پذیرش اجتماعی، احساس تعلق اجتماعی و پابندی به قانون بیشترین رابطه را با استفاده از واتساپ دارند. برای آزمون دقیق‌تر فرضیه فرعی تحقیق این سه مؤلفه ذیل متغیر پابندی اجتماعی نیز مورد آزمون آماری قرار گرفتند که برای سنجش رابطه بین میزان استفاده از واتساپ و میزان پابندی اجتماعی نیز از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است. در جدول زیر یک‌بار متغیر پابندی اجتماعی به عنوان متغیر وابسته فرض شده و مقدار و سطح معناداری آن آورده شده و بار دیگر متغیر استفاده از واتساپ به عنوان متغیر وابسته فرض شده و مقدار و سطح معناداری آن آورده شده است. با توجه به اینکه مقدار معناداری^۱ از ۰/۰۵ کمتر است فرض صفر را رد می‌کنیم و نتیجه می‌گیریم با ۹۵ درصد اطمینان بین دو متغیر (میزان استفاده از واتساپ و میزان پابندی اجتماعی) رابطه وجود دارد.

1. approx.Sig

Symmetric Measures					
		Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Interval by Interval	Pearson's R	.263	.034	7.345	.000 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	.260	.038	7.234	.000 ^c
N of Valid Cases		726			
a. Not assuming the null hypothesis.					
b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.					
c. Based on normal approximation.					

برای بررسی چگونگی رابطه دو متغیر (میزان استفاده از واتساپ و میزان پایبندی اجتماعی) از جدول توافقی به شرح زیر استفاده شده است. همان‌طور که جدول نشان می‌دهد ۱۸۶ نفر از پاسخ‌دهندگان که زیاد از واتساپ استفاده می‌کنند پایبندی اجتماعی زیاد و خیلی زیادی دارند.

Crosstab							
Count							
		پایبندی اجتماعی					جمع
		خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	
استفاده از واتساپ	خیلی کم	0	0	27	0	0	27
	کم	27	0	27	81	0	135
	متوسط	0	27	54	243	0	324
	زیاد	0	27	27	159	27	240
جمع		27	54	135	483	27	726

۷-۲. استفاده از واتساپ و احساس برابری اجتماعی

۷-۲-۱. استفاده از واتساپ و احساس برخورداری

همان‌طوری که جدول زیر نشان می‌دهد مقدار معناداری رابطه دو متغیر از ۰/۰۵ کمتر است بنابراین با رد فرض صفر می‌توان نتیجه گرفت با ۹۵ درصد اطمینان بین دو متغیر (میزان استفاده از واتساپ و احساس برخورداری) رابطه وجود دارد و از آنجایی که ضریب پیرسون

تأثیر رسانه‌های نوین بر انسجام اجتماعی در مناطق کمتر برخوردار ...؛ بیگدلو | ۲۵

برابر ۰/۳۴۷ است رابطه ضعیفی بین دو متغیر برقرار است.

Correlations ^b			
		استفاده از واتساپ	احساس برخورداری
استفاده از واتساپ	Pearson Correlation	1	.347**
	Sig. (2-tailed)		.000
احساس برخورداری	Pearson Correlation	.347**	1
	Sig. (2-tailed)	.000	
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).			
b. Listwise N=726			

۷-۲-۲. استفاده از واتساپ و احساس مشارکت

همان طوری که جدول زیر نشان می‌دهد مقدار معناداری رابطه دو متغیر از ۰/۰۵ کمتر است بنابراین با رد فرض صفر می‌توان نتیجه گرفت با ۹۵ درصد اطمینان بین دو متغیر (میزان استفاده از واتساپ و احساس مشارکت اجتماعی) رابطه وجود دارد و از آنجایی که ضریب پیرسون برابر ۰/۵۹۰ است رابطه متوسط نزدیک به قوی بین دو متغیر وجود دارد.

Correlations ^b			
		استفاده از واتساپ	احساس مشارکت
استفاده از واتساپ	Pearson Correlation	1	.590**
	Sig. (2-tailed)		.000
احساس مشارکت	Pearson Correlation	.590**	1
	Sig. (2-tailed)	.000	
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).			
b. Listwise N=726			

۷-۲-۳. استفاده از واتساپ و احساس هم‌سطحی

همان طوری که جدول زیر نشان می‌دهد مقدار معناداری رابطه دو متغیر از ۰/۰۵ بیشتر است بنابراین فرض صفر تأیید می‌شود و نمی‌توان بین دو متغیر (میزان استفاده از واتساپ و احساس هم‌سطحی) رابطه معنی‌داری تصور نمود.

Correlations ^a			
		استفاده از واتساپ	احساس هم‌سطحی
استفاده از واتساپ	Pearson Correlation	1	.019
	Sig. (2-tailed)		.610
احساس هم‌سطحی	Pearson Correlation	.019	1
	Sig. (2-tailed)	.610	
a. Listwise N=726			

بر اساس تحلیل رابطه هر یک از مؤلفه‌های متغیر پابندی اجتماعی به تنهایی و بدون در نظر گرفتن دیگر مؤلفه‌ها، به ترتیب احساس مشارکت اجتماعی، احساس برخورداری بیشترین رابطه را با استفاده از واتساپ دارند و نمی‌توان برای احساس هم‌سطحی رابطه‌ای تصور نمود. برای آزمون دقیق‌تر فرضیه فرعی تحقیق این سه مؤلفه ذیل متغیر پابندی اجتماعی نیز مورد آزمون آماری قرار گرفتند که برای سنجش رابطه بین میزان استفاده از واتساپ و احساس برابری اجتماعی نیز از آزمون روش همبستگی پیرسون استفاده شده است. در جدول زیر یک بار متغیر احساس برابری اجتماعی به‌عنوان متغیر وابسته فرض شده و مقدار سطح معناداری آن آورده شده و بار دیگر متغیر استفاده از واتساپ به‌عنوان متغیر وابسته فرض شده و مقدار و سطح معناداری آن آورده شده است. با توجه به اینکه مقدار معناداری از ۰/۰۵ کمتر است فرض صفر راراد می‌کنیم و نتیجه می‌گیریم با ۹۵ درصد اطمینان بین دو متغیر (میزان استفاده از واتساپ و احساس برابری اجتماعی) رابطه وجود دارد.

Symmetric Measures					
		Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Interval by Interval	Pearson's R	.307	.031	8.677	.000 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	.301	.035	8.508	.000 ^c
N of Valid Cases		726			
a. Not assuming the null hypothesis.					
b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.					
c. Based on normal approximation.					

برای بررسی چگونگی رابطه دو متغیر (میزان استفاده از واتساپ و احساس برابری اجتماعی) از جدول توافقی استفاده شده است. همان‌طور که جدول زیر نشان می‌دهد ۱۳۲

تأثیر رسانه‌های نوین بر انسجام اجتماعی در مناطق کمتربرخوردار ...؛ بیگدلو | ۲۷

نفر از پاسخ‌دهندگان که زیاد از واتساپ استفاده می‌کنند احساس برابری اجتماعی زیاد و خیلی زیادی دارند.

Crosstab							
Count							
		احساس برابری اجتماعی					جمع
		خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	
استفاده از واتساپ	خیلی کم	0	0	27	0	0	27
	کم	27	0	81	27	0	135
	متوسط	0	54	189	81	0	324
	زیاد	0	27	81	108	24	240
جمع		27	81	378	216	24	726

نتیجه‌گیری

شکل‌گیری و توسعه رسانه‌های نوین و به‌ویژه شبکه‌های اجتماعی را می‌توان پدیده دهه‌های اخیر نامید؛ پدیده‌ای که بیشتر ابعاد زندگی جوامع انسانی را متأثر ساخت و شرایط زیستی شکل گرفته پس از همه‌گیری بیماری کرونا آن را تشدید نمود تا جایی که شاید دیگر نتوان حذف آن از زندگی اجتماعی مردم را تصور نمود. تأثیرات این شبکه‌های اجتماعی را در طیفی از آثار مثبت تا منفی متناسب با شرایط اجتماعی کشورها می‌توان دسته‌بندی نمود اما آنچه در این خصوص از اهمیت بسزایی برخوردار بوده نوع نگاه مردم به کاربرد این شبکه‌های اجتماعی است که البته اقدامات دولت‌ها و امکانات اجتماعی در دسترس نیز در شکل‌گیری نوع نگاه بی‌تأثیر نبوده است.

در کشور ما نیز زندگی مردم و به‌ویژه جوانان به‌عنوان عمده کاربران شبکه‌های اجتماعی تأثیرات بسیاری از این شبکه‌ها پذیرفته‌اند که به واسطه غلبه شرایط سنتی زندگی در جامعه ایرانی نمی‌توان برداشت مثبتی از آثارشان داشت و بیشتر در مغایرت با فرهنگ غالب تعریف می‌شوند؛ اما منفی‌نگری مطلق به آثار این شبکه‌ها باعث غفلت از ظرفیت‌هایی می‌شود که این شبکه‌ها می‌توانند داشته باشند که به فرض محقق یکی از آن‌ها تأثیرگذاری بر انسجام و همبستگی اجتماعی است.

جامعه ایرانی به واسطه شرایط اقتصادی دهه‌های اخیر دچار شکاف طبقاتی شده و این همبستگی می‌تواند ضمن ممانعت از شکل‌گیری اغتشاشات اجتماعی در مناطق کمتر برخوردار، زمینه مشارکت اجتماعی بیشتر جوانان را فراهم نماید و با افزایش همبستگی وجدان فردی، تعهد، مسئولیت‌پذیری گروهی و اقدام جمعی را برجسته کند. به‌ویژه در مناطق جنوب و غرب شهر تهران که از نظر برخورداری از امکانات اجتماعی و فرهنگی و توسعه اقتصادی نسبت به دیگر مناطق این شهر از سطح پایین‌تری برخوردارند و این ضعف امکانات یکی از بسترهایی است که هرگونه نارسایی اجتماعی و اقتصادی را تشدید نموده و زمینه مشارکت جوانان این مناطق را در آشوب‌های اجتماعی فراهم می‌نماید

تجربه فراگیری این شبکه‌ها باعث افزایش قدرت عاملیت افراد بر بستر شبکه‌های اجتماعی و مشوق جوانان برای استفاده بیشتر از این ابزار بوده است به‌ویژه که واتساپ با تسهیل ارتباط صوتی و تصویری و متنی امکان بازنمایی پیام‌ها مطابق با خواست مخاطب به مدیریت زمان ارتباطی کاربران این شبکه نیز یاری رسانده است؛ اما اینکه در جامعه سنتی ایرانی این شبکه‌ها افزون بر تقویت عاملیت فرد می‌تواند همبستگی را نیز ارتقاء دهد مسئله‌ای است که در این تحقیق بدان پرداخته شده است و برای دستیابی به آن شاخص‌های نظریه برنارد برای افزایش دقت در دو مؤلفه پایبندی اجتماعی (احساس تعلق-انزوا، پذیرفتن-نپذیرفتن، قانون‌مداری-پایبند نبودن به قانون) و احساس برابری اجتماعی (محرومیت-برخورداری، مشارکت کردن-مشارکت نکردن، هم‌سطحی-ناهم‌سطحی) دسته‌بندی و مورد آزمون قرار گرفته‌اند.

با گردآوری داده‌های تحقیق و آزمون آماری آن‌ها با روش اسپیرمن این نتیجه به دست آمد که استفاده کاربران جوان مناطق کمتر برخوردار شهر تهران از شبکه اجتماعی واتساپ با هر دو مؤلفه پایبندی اجتماعی و احساس برابری اجتماعی آنان رابطه مثبت و معنی‌داری دارد و در مقام مقایسه در کاربرانی که زیاد از واتساپ استفاده می‌کنند پایبندی اجتماعی نسبت به احساس برابری اجتماعی بیشتر ایجاد شده است؛ به‌عبارتی استفاده از واتساپ کمتر توانسته احساس برابری در بین کاربران ایجاد کند که شاید یکی از دلایل آن را بتوان حضور متغیرهای مداخله‌گر دیگر در احساس برابری اجتماعی دانست که واتساپ فقط به یک جنبه ارتباطی آن پرداخته است و توان تأثیرگذاری چندانی بر الزامات برابری

تأثیر رسانه‌های نوین بر انسجام اجتماعی در مناطق کمتربرخوردار ...؛ بیگدلو | ۲۹

اجتماعی در این مناطق کمتر برخوردار که با مشکلات اجتماعی و اقتصادی عینی مواجه‌اند نداشته باشد. البته با بهره‌گیری از ظرفیت این شبکه اجتماعی در قالب پیشنهادهای زیر می‌توان با افزایش احساس برابری و پایداری اجتماعی، همبستگی اجتماعی را در این مناطق افزایش داد:

۱. با توجه به اینکه بر اساس یافته‌های تحقیق استفاده از واتساپ باعث ایجاد احساس مشارکت اجتماعی مناسبی در بین کاربران جوان می‌شود سرای محلات و مدارس می‌توانند درخواست برخی مشارکت‌های خود را بر بستر واتساپ ارائه نمایند.
۲. از آنجایی که بر اساس یافته‌های تحقیق احساس برخورداری ناشی از استفاده کاربران از واتساپ در سطح ضعیفی است سازمان‌ها و نهادهای فعال در حوزه محرومیت‌زدایی می‌توانند از این بستر برای معرفی خدمات ارائه‌شده استفاده نمایند.
۳. تأثیر واتساپ بر پایداری کاربران به قانون در سطح ضعیفی قرار دارد که می‌توان با ارائه آموزش‌های اجتماعی و محله‌محور توسط نهادهای فرهنگی، اجتماعی و انتظامی و در مقابل ارسال فیلم‌ها، عکس‌ها و گزارش‌های تخلفات قانونی توسط کاربران به مراکز مرتبط برای پیگیری، در این خصوص فرهنگ‌سازی نمود.
۴. فراهم نمودن شرایط ویژه همچون هزینه حداقلی برای استفاده کاربران مناطق کمتر برخوردار از فضای مجازی به ویژه در حوزه آموزش، برای ایجاد احساس هم‌سطحی در برخورداری از امکانات مجازی
۵. تبلیغ موفقیت‌های ورزشی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی جوانان مناطق کمتر برخوردار بر بستر واتساپ توسط نهادهای محلی برای ایجاد احساس تعلق اجتماعی

تعارض منافع

تعارض منافع ندارم.

ORCID

Mehdi Bigdeloo

<https://orcid.org/0000-0003-2016-7820>

منابع

افتخار، زهره و ضیایی، ثریا و شریف مقدم، هادی (بهار ۱۴۰۱)، «رسانه‌های نوین در اطلاع‌یابی پژوهش‌های علوم اسلامی: موردپژوهی در حوزه‌های علمیه»، فصلنامه مطالعات رسانه‌های نوین، سال هشتم، شماره ۲۹، صص ۳۶۶-۳۹۴.

امام جمعه‌زاده، سیدجواد و زهرا صادقی نقدعلی و محمودرضا رهبرقاضی و سیدمرتضی نوعی باغبان (بهار ۱۳۹۲)، «بررسی رابطه مصرف رسانه‌ای و انسجام اجتماعی (مطالعه موردی جوانان شهر تبریز)»، مطالعات توسعه اجتماعی-فرهنگی، دوره اول، شماره ۴، صص ۹-۳۱.

حیدری، اصغر (زمستان ۱۴۰۰)، «رسانه‌های نوین و استراتژی‌های تحقق اهداف سند چشم‌انداز توسعه گردشگری»، فصلنامه مطالعات رسانه‌های نوین، سال هفتم، شماره ۲۸، صص ۳۷۵-۴۰۲.

خان‌محمدی، کریم و علی‌اکبر شاملی (پاییز ۱۳۹۵)، «اخلاق اسلامی حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی سایبر (با تأکید بر واتساپ)»، اسلام و مطالعات اجتماعی، شماره ۱۴، صص ۱۰۳-۸۰.

دلاور، علی و علی‌اکبر فرهنگی و بهزاد کریمی (پاییز ۱۳۹۸)، «واتساپ و تجربه زیسته کاربرانش (مورد مطالعه: جوانان بزرگسال شهر تهران)»، رسانه، شماره ۱۶، صص ۲۵-۵.

رعیت، امین و مهوش زینی‌زاده و سمیه عمادی (تابستان ۱۳۹۴)، «تأثیر بازاریابی رسانه‌های اجتماعی: تأثیر وضعیت به‌روزرسانی واتساپ در یک رویداد ورزشی فوق برنامه دانشگاهی»، مدیریت ارتباطات در رسانه‌های ورزشی، شماره ۸، صص ۴۶-۳۸.

زیری، هدی و زهرا کریمی موعاری (بهار ۱۳۹۳)، «اثر انسجام اجتماعی بر توسعه اقتصادی (مطالعه بین‌کشوری با رویکرد داده‌های تابلویی)»، پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی، سال چهارم، شماره ۱۴، صص ۳۹-۶۲.

شیری، سیدمحمد (بهار ۱۳۹۷)، «نقش شبکه‌های اجتماعی بر ارتقای فرهنگ زیست‌محیطی معلمان: مطالعه موردی واتساپ»، پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی، شماره ۲۰، صص ۱۰۰-۹۳.

شوهانی، احمد و نادر شوهانی (زمستان ۱۳۹۸)، «سنجش و تحلیل میزان تأثیر سرمایه اجتماعی بر

تأثیر رسانه‌های نوین بر انسجام اجتماعی در مناطق کمتربرخوردار ...؛ بیگدلو | ۳۱

مشارکت سیاسی مردم (مطالعه موردی شهر ایلام)، پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام، سال نهم، شماره چهارم، صص ۱-۲۵.

غلامی، محمد و عقیل حیاتی (پاییز ۱۳۹۲)، «بررسی تأثیر هویت کالبدی بر انسجام اجتماعی مطالعه موردی محله اوین شهر تهران»، تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، سال ۱۳، شماره ۳۰، صص ۱۳۱-۱۵۰.

فرهمنند، مهناز و سیدمحسن سعیدی مدنی و مهناز سهندی خلیفه‌کندی (بهار و تابستان ۱۳۹۴)، «مطالعه تطبیقی انسجام اجتماعی بین دو قومیت آذری و کرد (مورد مطالعه: شهرهای سنندج و تبریز)»، بررسی مسائل اجتماعی ایران، دوره ۶، شماره ۱، صص ۹۵-۱۲۲.

قربانی، ابراهیم (بهار ۱۳۹۷)، «ارتباط انسجام اجتماعی با نگرش به قاچاق مواد مخدر و روانگردان در بین مرز نشینان شهرستان پیرانشهر»، مطالعات مرزی، سال ششم، شماره اول، صص ۱-۲۱.

کرمی، آزاد الله و حجت‌اله الماسی (تابستان ۱۳۹۴)، «بررسی و مقایسه قابلیت‌های وایبر و واتساپ در آموزش عالی»، فناوری آموزشی و یادگیری، شماره ۳، صص ۳۷-۵۵.

کریمی موغاری، زهرا و اسماعیل ابونوری و هدی زبیری (پاییز ۱۳۹۳)، «تحلیل فازی انسجام اجتماعی و رابطه آن با توسعه اقتصادی»، تحقیقات اقتصادی، دوره ۴۹، شماره ۳، صص ۶۲۱-۶۴۵.

کیهان، امیر و فرقانی، محمد مهدی و مظفری، افسانه (زمستان ۱۳۹۷)، «نقش رسانه‌های موبایلی در شکل‌گیری هویت قومی دانشجویان»، فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات، سال چهاردهم، شماره ۵۳، صص ۲۴۹-۲۸۴.

محمدی ترکمانی، احسان و علی‌البهادلی و فائزه رسولی و قدرت‌الله باقری (بهار و تابستان ۱۳۹۷)، «تأثیر ورزش بر انسجام اجتماعی عراقی‌های مقیم استان قم»، پژوهش در ورزش تربیتی، شماره ۱۴، صص ۲۵۵-۲۷۶.

محمدی زاده، نسرين و حمید ماجدی و زهرا سادات سعیده زرآبادی (پاییز ۱۳۹۸)، «نقش مرزبندی محله‌ها در انسجام و امتزاج اجتماعی آن (مطالعه موردی مرز محله‌های مظفری و الغدیر شهر کرمان)»، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، دوره ۵۱، شماره ۳، صص ۶۰۳-۶۲۴.

References

Alfirdaus, Laila Kholid & Eric Hiariej and Farsijana Adeney-Risakotta

- (2015), Theories Of Social Solidarity In The Situations Of (Natural) Disasters, *Politika*, Vol. 6, No.1.
- Buchenscheit, Andreas & Könings, Bastian & Neubert, Andreas & Schaub, Florian & Schneider, Matthias & Kargl, Frank (2014), "Privacy Implications of Presence Sharing in Mobile Messaging Applications", http://www.uniulm.de/fileadmin/website_uni_ulm/iui.inst.100/institut/Papers/Prof_Weber/2014-MUMwhatsapp-privacy.pdf.
- Clifton, A. and Webster, G. D. (2017), "An Introduction to Social Network Analysis for Personality and Social Psychologists", *Social Psychological and Personality Science*, Vol. 8 No. 4, pp. 442–453 <https://doi.org/10.1177/1948550617709114>
- Creeber, Martin (2009), *Digital Cultures: Understanding New Media*. Open University Press.
- Davies, B., & Savulescu, J. (2019), Solidarity and responsibility in health care. *Public Health Ethics*, 12(2), 133–144.
- Douwes, reate & maria stuttaford and leslie London (2018), Social Solidarity, Human Rights, and Collective Action: Considerations in the Implementation of the National Health Insurance in South Africa, *Health and Human Rights Journal*, VOLUME 20, NUMBER 2
- Edelman, M. (2018), The future of sexual harassment policies at U.S. colleges: From repeal of the 2011 DOE-OCR Guidelines to launch of the #MeToo Movement on social media. *Wake Forest Law Review*, 8, 12–19.
- Gubanov Nikolay N. and Nikolay I. Gubanov (2018), Mental Bases of Social Solidarity, *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, volume 283, pp. 998- 1002, Atlantis Press
- Hall, Peter. (2017), "The Political Sources of Social Solidarity." In *The Strains of Commitment: The Political Sources of Solidarity in Diverse Societies*, 349-398. Oxford: Oxford University Press.
- Healy, M. (2018). Belonging, Social Cohesion and Fundamental British Values. *British Journal of Educational Studies*, 1-16. DOI: 10.1080/00071005.2018.1506091
- Im Sik, C., Zdravko, T., and Ivan, N. (2015), *Towards an Integrated Urban Space Framework For Emerging Urban*. 147-168
- Johnson, Phil & Michael Brookes & Geoffrey Wood & Chris Brewster (2017), *Legal Origin and Social Solidarity: The Continued Relevance of Durkheim to Comparative Institutional Analysis*
- Kalyvas, Andreas (2008), *Democracy and the politics of the extraordinary: Max Weber, Carl Schmitt, and Hannah Arendt*, Cambridge University Press, Cambridge
- Koonce, K. A. (2011). Social Cohesion as the Goal: Can Social Cohesion Be Directly Pursued? *Peabody Journal of Education*, 86(2), 144-154.

DOI: 10.1080/0161956X.2011.561176

- Kymlicka, Will (2015), Solidarity in diverse societies: beyond neoliberal multiculturalism and welfare chauvinism, *Comparative Migration Studies* 3:17, pp. 1-19.
- Libal, Kathryn & Prakash Kashwan (2020), Solidarity in times of crisis, *Journal of Human Rights*, 19:5, 537-546, DOI: 10.1080/14754835.2020.1830046
- MAHLER, Anne Garland (2018), *From the Tricontinental to the Global South: Race, Radicalism, and Transnational Solidarity* (Durham, NC: Duke University Press).
- Maryani, Eni (2018), Developing Social Solidarity through Digital Media, *Jurnal Komunikasi ISKI*, Vol. 03 (01), 2018. 1217
- Mishra, Chinmayee and Navaneeta Rath (2020), *Social solidarity during a pandemic: Through and beyond Durkheimian Lens*, *Social Sciences & Humanities Open*, pp.1-7
- Mujiyati, Novita & Wardo, Leo Agung.S (2017), The Strategies To Improve Social Solidarity of Senior High School Students Through History Module Based On Problems. *The Journal of Education and Learning*. Vol. 11 (2) pp. 130-137. DOI: 10.11591/edulearn.v11i2.5833
- Nations, D. (2018, August 30), *What is social media?* LifeWire. Retrieved from <http://www.lifewire.com/what-is-social-media-explaining-the-big-trend-3486616>.
- Ochinanwata, Igwe, P. A. & C., Ochinanwata, N., Adeyeye, J. O., Ikpor, I. M., Nwakpu, S. E., Egbo, O. P., Onyishi, I. E., Vincent, O., Nwekpa, K. C., Nwakpu, K. O., Adeoye, A. A., Odika, P. O., Fakah, H., Ogunnaike, O. O. and Umemezia, E. I. (2020), Solidarity and Social Behaviour: how did this help communities to manage COVID-19 pandemic?, *International Journal of Sociology and Social Policy*, Nov. 2020. DOI.10.1108/IJSSP-07-2020-0276
- Offer, J. (2019), "Social Solidarity and Herbert Spencer: Not the Oxymoron That Might Be Assumed", *Frontiers in Sociology*, Vol.4 No.1, pp. 1-11 <https://doi.org/10.3389/fsoc.2019.00001>
- Paskov, M., & Dewilde, C. (2012), Income inequality and solidarity in Europe. *Research in Social Stratification and Mobility*, 30(4), 415–432.
- Rakopoulos, T. (2016), "The other side of the crisis: solidarity networks in Greece", *Social Anthropology*, Vol. 24 No. 2, pp. 142–151.
- Reichlin, M. (2011), The role of solidarity in social responsibility for health. *Medicine, Healthcare & Philosophy*, 14(4), 365–370.
- Ricciardelli, Lauren A. & Larry Nackerud & Adam E. Quinn & Mary Sewell & Beatrice Casiano (2020), Social media use, attitudes, and knowledge among social work students: Ethical implications for the

- social work profession, *Social Sciences & Humanities Open* 2, 100008, pp. 1-9, Published by Elsevier Ltd.
- Susanka, Tomas. (2017), "Security Analysis of the Telegram IM". Master thesis, University in Prague, Retrieved Jul,2016,from: <http://www.susanka.eu/files/master-thesis>.
- Terpstra, Martijn (2013), "WhatsApp & privacy", <http://www.cs.ru.nl/bachelorscripties>, Martijn_Terpstra_0814962_WhatsApp_and_privacy.pdf.
- Toineno, F. O., Akhyar, M., & Suryani, N. (2019), Social Solidarity Of Students In State SMA Kupang City. *Advances in Social Sciences Research Journal*, 6(11) 136-143.
- Wilde, Lawrence (2013), *Global Solidarity* (Edinburgh, Scotland: Edinburgh University Press).

References (In Persian)

- Iftikhar, Zohra and Ziyai, Soraya and Sharif Moghadam, Hadi (Spring 1401), "New Media in Islamic Science Research: A Case Study in Seminaries", *New Media Studies Quarterly*, 8th year, No. 29, pp. 366-394. (In Persian)
- Imam Jumezadeh, Seyyed Javad and Zahra Sadeghi Naqd Ali and Mahmoudreza Rehbargazi and Seyed Morteza Yaru Baghban (Spring 2012), "Investigating the relationship between media consumption and social cohesion (a case study of young people in Tabriz city)", *Socio-Cultural Development Studies*, Volume 1, Number 4, pp. 9- 31. (In Persian)
- Heydari, Asghar (winter 1400), "New media and strategies to achieve the goals of the tourism development vision document", *New Media Studies Quarterly*, 7th year, No. 28, pp. 375-402. (In Persian)
- Khanmohammadi, Karim and Aliakbar Shamali (Autumn 2015), "Islamic ethics of privacy in cyber social networks (with emphasis on WhatsApp)", *Islam and Social Studies*, No. 14, pp. 80-103. (In Persian)
- Delavar, Ali and Ali Akbar Farhani and Behzad Karimi (Fall 2018), "WhatsApp and its users' lived experience (case study: young adults in Tehran)", *Media*, No. 116, pp. 5-25. (In Persian)
- Rait, Amin, Mahosh Zainizadeh, and Samieh Emadi (Summer 2014), "Social Media Marketing Impact: The Impact of WhatsApp Update Status in a University Extracurricular Sports Event", *Communication Management in Sports Media*, No. 8, pp. 46-38. (In Persian)
- Zubiri, Hoda and Zahra Karimi Moghari (Spring 2013), "The effect of social cohesion on economic development (a cross-country study with a panel data approach)", *Economic Growth and Development Research*,

4th year, No. 14, pp. 39-62. (In Persian)

- Shabiri, Seyyed Mohammad (Spring 2017), "The role of social networks on the promotion of teachers' environmental culture: a case study of WhatsApp", *research in school and virtual learning*, No. 20, pp. 93-100. (In Persian)
- Shohani, Ahmad and Nader Shohani (Winter 2018), "Measuring and analyzing the impact of social capital on people's political participation (case study of Ilam city)", *Islamic World Political Research*, 9th year, 4th issue, pp. 1-25. (In Persian)
- Gholami, Mohammad and Aqeel Hayati (Autumn 2012), "Investigation of the impact of physical identity on social cohesion, a case study of Evin neighborhood in Tehran", *Applied Research in Geographical Sciences*, Year 13, Number 30, pp. 131-150. (In Persian)
- Farahmand, Mahnaz and Seyyed Mohsen Saeedi Madani and Mahnaz Sahandi Khalifa Kandi (spring and summer 2014), "Comparative study of social cohesion between Azeri and Kurdish ethnic groups (case study: Sanandaj and Tabriz cities)", *Iranian Social Issues Review*, Volume 6, Number 1, pp. 122-95. (In Persian)
- Ghorbani, Ebrahim (Spring 2017), "The relationship between social cohesion and attitude towards drug and psychotropic drug trafficking among the border residents of Piranshahr city", *Border Studies*, 6th year, 1st issue, pp. 1-21. (In Persian)
- Karmi, Azadullah and Hojatoleh Almasi (summer 2014), "Review and comparison of Viber and WhatsApp capabilities in higher education", *Educational Technology and Learning*, No. 3, pp. 37-55. (In Persian)
- Karimi-Moghari, Zahra, Ismail Abunouri, and Hoda Zubiri (Fall 2013), "Fuzzy analysis of social cohesion and its relationship with economic development", *Economic Research*, Volume 49, Number 3, pp. 621-645. (In Persian)
- Kayhan, Amir and Farqani, Mohammad Mahdi and Mozafari, Afsana (Winter 2017), "The role of mobile media in the formation of students' ethnic identity", *Quarterly Journal of the Iranian Association for Cultural and Communication Studies*, 14th year, No. 53, pp. 249-284. (In Persian)
- Mohammadi-Turkmani, Ehsan, Ali Al-Bahadli, Faiza Rasouli, and Qadratullah Bagheri (spring and summer 2017), "The effect of sports on the social cohesion of Iraqis living in Qom province", *research in educational sports*, number 14, pp. 255-276. (In Persian)
- Mohammadzadeh, Nasreen and Hamid Majdi and Zahra Sadat Saideh Zarabadi (Fall 2018), "The role of neighborhood demarcation in its social integration and integration (a case study of the border of Mozaffari and Al-Ghadir neighborhoods in Kerman)", *Human*

استناد به این مقاله: بیگدلو، مهدی. (۱۴۰۲). تأثیر رسانه‌های نوین بر انسجام اجتماعی در مناطق کمتربرخوردار شهر تهران (مورد مطالعه: واتس‌آپ)، فصلنامه مطالعات رسانه‌های نوین، ۹(۳۵)، ۱-۳۶.
DOI:10.22054/nms.2022.69020.1427

New Media Studies is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License..